کامۆ لەنێوان فەلسەفە و ئەدەبیاتدا

لەفارسیەوە: ئیسماعیل ئیسماعیل زادە

ئەلبێر کامۆ لەحەوتی نۆڤەمبری (١٩١٣) لە شاری موندۆڤیی[١] جەزائیر لەدایکبوو. لوسیەن[٢]ی باوکی، هەتیوێك بوو کە بۆخۆی فێری خوێندن و نووسین ببوو و لە عەمبارێکی شەراب لە کارخانەیەکی شەرابسازیی لەو نزیکانەدا کرێکاریی دەکرد. کاترین ئالێن سینتێز[٣]ی دایکیشی نەخوێندەوار بوو و نەیدەتوانی باش بدوێ و ببیستێ. باوك و دایکی کامۆ لە منداڵانی ئەورووپییە هەژارەکان بوون، کە بە هیوای دۆزینەوەی دەرفەتێکی باشتر، روویان لە جەزائیر کردبوو. بنەماڵەی باوکی خەڵکی فەرەنسە بوون و بنەماڵەی دایکیشی ئیسپانیایی و خەڵکی دوورگەی مینۆرکا[٤]. کامۆ هەشت مانگ پاش لەدایکبوونی، باوکیان برد بۆ خزمەتی سەربازیی لەشەڕی یەکەمی جیهانییدا. ئەو بەو جلە سوور و شینەی، یەکەی یەکەمی زواوەکان کە بە تەواویی لە چاوی دەدا ببووە ئامانجێکی ئاسان بۆ تێرباری ئەڵمانییەکان. لە سێپتەمبری (١٩١٤) و لە شەڕی مارندا بە پارچەی گوللە هاوەن بریندار بوو و چەند هەفتەی دواتر مرد. هەمووی ئەو شتانەی کە ئەلبێر لە بارەی باوکییەوە دەیزانیی، ئەو چیرۆکانە بوون کە بنەماڵەکەی دەیانگێڕاوە.

منداڵیی کامۆ لە جەزائیر تێکەڵاوێك بوو لە هەژارییەکی زۆر و چێژە سادەکان. لەگەڵ دایك و برا و نەنك و دوو خاڵی لە ئاپارتمانێکی سێ ژووری تەنگەبەردا دەژیان. ئاپارتمانەکەیان نە کارەبای هەبوو نە ئاو. چەند ئاودەستێك لە سەر پلیکانەکان بوو، کونێك لە سەر بیرێك کە هەمیشە بۆگەنی دەهات. دایکی ئیشی پاککەرەوەی دەکرد. نەنکیشی بنەماڵەی بەڕێوە دەبرد، کە ئەویش نەخوێندەوار بوو و بۆ پەروەردەکردنی منداڵەکان قەمچی بەکار دەهێنا. سەرەڕای ئەمانە ئەلبێر ڕێزی لەدایکی دەگرت و لە نزیکبوونی لە برا و دوو خاڵەکەی چێژی وەردەگرت. ئەڤینداری بەستێنی دەریا و هەتاو بوو. لە یارییکردن لەگەڵ منداڵان، لە کۆڵانەکانی گەڕەکی باکوور، لە نزیك گەڕەکێکی عەرەب کەیفی دەکرد.

کامۆ لە دوایین بەرهەمەکەیدا، ڕۆمانی ناتەواوی ژیاننامەی خۆی واتە مرۆڤی یەکەم[5]، لە سەر بە سووک سەیرکردنی ئایین لە لایەن بنەماڵەکەی پێداگریی دەکا. بنەماڵەی کامۆ ئەگەرچی بەناو کاسۆلیک بوون بەڵام سەردانی قەشەکانیان نەدەکرد، نەدەچوون بۆ کەنیسە و باسی خودایان نەدەکرد. "کاسۆلیک بوونیان هەر تەنیا لە ڕێوڕەسمی وەکو غوسڵی تەعمید، عەشای ڕەبانی، زەماوەند و مەراسیمی بەخاک سپاردن بوو" (FM, 165).

کەسێک دەورێکی سەرەکیی لە ژیانی کامۆدا دەگێڕا، یەکێک لە مامۆستاکانی قوتابخانەی سەرەتایی ئەو بە نێوی لوویی ژێرمەن[6]. ژێرمەن بە توانستەکانی ئەلبێری زانی و نەنکی ڕازیی کرد ئیزنی پێ بدا وانەی تایبەتیی بە نەوەکەی بڵێت هەتا لە تاقیکاریی بۆرسی خوێندندا بەشداریی بکا. نەنکی ڕازیی بوو و ئەلبێر لە تاقیکاریدا سەرکەوت و توانی بەجێی ئەوەی وەکو براکەی بچێتە سەر کار، چوو بۆ قوتابخانەی دواناوەندیی. کامۆ لە دواناوەندییدا مامۆستایەکی دیکەی دۆزییەوە: مامۆستایەکی خۆش زەوق بە نێوی ژان گرێنێر[7]. لە نێو ئەو هەمووە کتێبەی کە کامۆ لە قۆناخی قوتابخانەیدا خوێندینەوە، دوو کتێبی زیاتر لە هەمووان پێ خۆش بوو، دوورگەکان[8] ی ژان گرێنێر و چارەنووسی مرۆڤ[9]ی ئاندرێ مالرۆ. کامۆ لە ساڵی (١٩٥٢)دا نووسیی دوورگەکان بە وەبیرهێنانەوەی "ڕازەکان.. شتی پیرۆز.. و سروشتی سنووورداری مرۆڤ" نەبوونی پەروەردەی سوونەتی ئایینی منی قەرەبوو کردەوە (LCE,٣٢٨). هەروەها کامۆ لە دوورگەکانەوە فێربوو کە چۆن بە وەسفکردنی شتەکان و ڕووداوە هەستپێکراوەکان ئەندێشەی فەلسەفیی ئاراستە بکات.

لە ساڵی یەکەمی دواناوەندیی بوو، زانییان نەخۆشیی زەردوویی هەیە، ئەم نەخۆشییە تا کۆتایی ژیانی ئازاری دا. لەو سەردەمەدا هێشتا ئەنتی بیوتیک نەدۆزرابووە، بەڵام ئەو دەرمانانەی کە دەستدەکەوتن بۆ نەخۆشیی ڕیخۆڵەی بەکەڵک بوون و لە ئیفلیجیی ڕزگاریان کرد.

کامۆ ساڵی (١٩٣٣) چوو بۆ زانکۆی جەزائیر و بکالۆریوسی فەلسەفەی وەرگرت. تێزەکەی لە ژێر سەردێڕی میتافیزیکی مەسیحی و فەلسەفەی نوێ ئەفلاتوونی[10] بوو.

ئەگەرچی نمرەی بکالۆریوسی زۆر باش نەبوو، بەڵام توانیی لە قۆناغی دکتۆرا (ئاگرگاسیۆن)دا درێژە بەخوێندن بدا و بڕوانامەی مامۆستایەتی وەربگرێ. لە ساڵی (١٩٣٨)دا بەڕێوەبەرێتیی پزیشکیی جەزائیر داواکاریی کامۆی بۆ مامۆستایەتیی ڕەتکردەوە: ڕەنگە دەوڵەت نەیدەویست ناچار بێ، خەرجی پزیشکیی نەخۆشێک بدا.

ئاوێتەبوونی متمانەبەخۆبوون و دڵناسکیی، جلی جوان و خوێن شیرنبوونی لە (هەمفری بوگارت) دەچوو، سەرنجی ژنانی بۆ لای خۆی ڕادەکێشا. سەرەڕای ئەمانە لە بیست ساڵاندا بەپەلە لەگەڵ ژنێکی سەرسەری و بێخەیاڵ، بەڵام

کامۆ و هاوسەرەکەی

لەبەردڵان بە نێوی سیمون هایە[11] زەماوەندیکرد. دایکی سیمۆن کە پزیشکێکی سەرکەوتووی چاو بوو، خەرجی ئەو ژن و مێردەی دابیندەکرد، بەو هیوایەی کامۆ بتوانێ سیمون لە گیرۆدەبوون (بە مادە هۆشبەرەکان) ڕزگار بکات. بەڵام کامۆ نەیتوانی. کامۆ کاتێ زانیی سیمون لەبەری وەرگرتنی مادەی هۆشبەردا لەگەڵ دکتۆرێک دەخەوێ لێی جیا بووە. کامۆ بۆ جارێکی دی زەماوەندی کرد. ژنی دووەمی، فرانسین فەور[12] مامۆستای بیرکاری و خەڵکی ئۆران[13] بوو. فرانسینیش جوان، بەڵام لە نێو خۆیدا بوو. ساڵی (١٩٤٥) دوانەیەکی بوو: کاترین و ژان. فرانسین ئەگەرچی ئەوکات لە کامۆ جیا نەبووە، بەڵام لە خەیانەتە هەمیشەیی و ئاشکراکانی کامۆ ئازاری دەدیت.

لە سەرەتاکانی دەیەی ١٩٣٠دا کامۆ لێوڕێژبوو لە توانست. بۆ ڕۆژنامەی ئالجێر ڕێپوبلیکن[14]ی دەنووسی. ڕۆمانێک و چەند وتار و شانۆیی نووسی. گرووپێکی شانۆیی پێکهێنا و بوو بە ئەندامی حزبی کومونیست. ئەندامبوونی لە حزبی کومونیستدا زۆری نەخایاند. حزبەکەی ساڵی (١٩٣٧) ئەوی لەبەر پشتیوانی کردنی لە ڕادیکاڵەکانی عەرەب بۆ بەدەستهێنانی مافە کۆمەڵایەتی و مەدەنییەکان، دەرکرد، بەڵام لە نووسیندا لە سەرەتای ڕێدا بوو. یەکەم ڕۆمانی، مردنی خۆش[15] هێندە ڕێکوپێک نەبوو کە بۆ چاپ بشێت، بەڵام بەشێک لە وتارەکانی ساڵی (١٩٣٧) لە ژێر سەردێڕی پشت و ڕوو[16] و کۆمەڵێکی دی لە (١٩٣٩) بە نێوی ڕابواردن[17] بڵاوکردەوە.

ساڵی (١٩٣٩) ساڵی دەسپێکی شەڕی دووەمی جیهانیی بوو. کامۆ هەوڵیدا لە سووپادا ناونووسیی بکات، بەڵام لەبەر نەخۆشییەکەی وەرنەگیرا. لە بەهاری ساڵی (١٩٤٠) سوپای

ئەڵمان بە سەر فەرەنسەدا سەرکەوت. کەمێك دواتر ئالجێر ریپۆبلیکنی لیبراڵ قەدەغە کرا و کامۆ بێ ئیش کەوت. هاورێکەی پاسکاڵ پیا[١٨] لە پاریس ئیشی گردوکۆکردنی لاپەڕەکانی ڕۆژنامەی پاری - سۆیر[١٩]ی بۆ دۆزییەوە. لە (١٩٤٢)دا ڕۆمانی نامۆ[٢٠]ی بڵاوکردەوە، پاشان لە (١٩٤٣) بەشێك لە وتارەکانی کە پەیوەندییان بەو ڕۆمانەوە هەبوو بەنێوی ئوستوورەی سیسوفوس[٢١] چاپکرد. لەبەر ئەوەی وەك نووسەر ناسرا توانی لە لای بڵاوکەرەوە نوێیەکەی بە نێوی گالیمار ئیشی پێداچوونەوەش بکات. کامۆ هەتا کۆتایی تەمەنی لەگەڵ گالیمار بەردەوام بوو. کامۆ لە هەموو شتێکی نازییەکان بێزار بوو. لە نژاد پەرستییەکەیان، دژە جوولەکەبوونیان، تۆتالیتاریزمەکەیان، لە مرۆڤ کوشتنیان کە بە سووك و ئاسانیی دەیانکرد. لە (١٩٤٣) تێکەڵاوی تەڤگەری بەرگریی فەرەنسە بوو و پاش ماوەیەك بوو بە سەرنووسیاری ڕۆژنامەی ژێرزەمینیی کومبا[٢٢]. لە (١٩٤٤-١٩٤٥)دوو شانۆیی بەهێزی نووسی و بردینە سەر شانۆ: خراپ تێگەیشتن[٢٣] و کالیگولا[٢٤]. لەم سەردەمەدا لەگەڵ ژان پۆل سارتر و سیمۆن دوبوار و باقیی ئەندامانی گرووپی ئەوان بوو بە هاوڕێ. ئەزموونی بەشداربوونی لە ناوەندی رووناکبیریی پاریسی، بۆ کەسێکی وەکوو کامۆ کە لە هەژاری و نەخوێندەواریدا پەروەردە ببوو، سەرخۆشی و تاڕادەیەك سامناك بوو.

لە سەردەمی داگیرکارییەکانی نازییەکاندا، بۆ یەکەم جار نێوی کامۆ بە ئێگزیستەنسیالیزمەوە گرێدرا. ئەگەرچی وادیارە وشەی فەرەنسەیی ئێگزیستەنسیالیست بۆ یەکەمجار فەیلسوفێکی کاسۆلیك بە نێوی گابریەل مارسێل[٢٥] دایڕشت، بەڵام دەتوانین هەتا سورێن کییەر ککۆری دەمارگرژی پرۆتستانی، بە دوای ئەندێشەی فەلسەفەیەکی دارێژراو لە سەر پرسەکانی بوونی مرۆڤ و هەڵبژاردن و رەسەنایەتیی دا بچین. کامۆ هۆگری پرسەکانی ئێگزیستەنسیال بوو و زۆر لە ژێر کاریگەریی ئەو دوو بیرمەندەدا بوو، کە شوێنەواریان لە سەر پێکهاتنی ئێگزیستەنسیالیزمدا بەجێهێشت، واتە فیۆدۆر دۆستۆیۆفسکی و فریدریش نیچە. سەرەڕای ئەمانە کامۆ هەمیشە لەوە دەترسا کە بە خۆی بڵێ ئێگزیستەنسیالیست. لەسەرەتادا لەبەر ئەوە دەترسا کە پێی وابوو ئێگزیستەنسیالیزم و بازدانی ئیمانی یەك شتن. پاشان وای دەزانی کە ئێگزیستەنسیالیزم هەمان فەلسەفەی ژان پەول سارترە.

بە تەواوبوونی شەڕی دووەمی جیهانیی، گەلێ بەردەنگ بۆ کامۆ دەستەبەر بوون، هەروەها بەختی ئەوەی هەبوو کە لە بنیاتنانەوەی فەرەنسەدا بەشداریی بکات. ئەو چوار ساڵی رەبەق هەوڵیدا هەتا ئەو وانە ئەخلاقی و سیاسیانەی لە خەبات بە دژی سەرەڕۆیی نازییەکان فێریان ببوو، لە وتارەکانی سەرنووسیاریی و لە چەند نامەیەکی بۆ هاورێیەکی ئەڵمانی[٢٦] و لە تۆ قوربانی، تۆ جەللاد[٢٧]، لە ڕۆمانی دووەمی بە نێوی تاعون[٢٨] و لە شانۆیی گەمارۆی شار[٢٩]دا بڵێتەوە. لە (١٩٤٨) شەڕی سارد کاریگەریی لە سەر ئەو ڕێککەوتنەی نێوان وڵاتان لە شەڕی دووەمی جیهانی دانا. کامۆ لە شانۆیی عادیلەکان[٣٠] (١٩٤٩) و لە نامیلکەی مرۆڤی سەربزێو[٣١] (١٩٥١)دا پەرژایە سەر پرسی سەرهەڵدان و شۆرش و ستەمکاریی. کامۆ دەیکوت مەترسیی مارکسیزم و یەکێتی سۆڤیەت جیدیترن لەمەترسیی سەرمایەداریی ڕۆژئاوایی بۆ سەر ئازادی و شان و شکۆ و بەختەوەریی مرۆڤیی. لەم سەردەمەدا سارتەر تەواو بە پێچەوانەی کامۆ بوو. پاش ئاڵوگۆڕکردنی چەند نامەی توندی راشکاوانە، نێوانیان تێکچوو. کامۆ پێشتر لە پاسکاڵ دوور کەوتبووەوە. پاسکاڵ پیایەکی کە لە شارڵ دۆگۆل و حزبی ناتریستی ئەو بەرگریی دەکرد.

کامۆ لە (١٩٥٤) چەند وتارێکی بەنێوی هاوین[٣٢] بڵاوکردەوە. ئەم وتارانە ئەگەرچی لەکاتی جۆراوجۆردا نووسراون، بەڵام دەربڕی ئەشقی کامۆن بۆ جەزائیر و ڕۆحی مەدیترانەی ئەو. بەداخەوە هەماهەنگیی ئەم ڕۆحە لە چڕژان نزیك بوو. لە ئۆکتۆبری (١٩٥٤) رێکخراوێکی شۆڕشگێڕ بە نێوی بەرەی رزگاریی نەتەوەیی (FLN)هێرشی کردە سەر جەزائیریە ئەوروپییەکان. (١٩٥٥)چەکدارە فەرەنسییەکان بۆ وەڵامدانەوە بە کوشتاری (FLN)هێرشیانکرد و بە پێی سیاسەتی "بەرپرسیارێتی گشتی" خوێنی زۆر بێتاوانیشیان ڕشت. لە ماوەی شەڕی جەزائیردا فەرەنسەییەکان بۆ زاڵکردنی ترس و تۆقاندن و بەدەستهێنانی زانیاریی دیلەکانیان ئەشکەنجە دەدا. سارتر و بنەماڵەکەی لای سەرهەڵداوانی (FLN)یان گرت کە دەیانویست جەزائیر لە چنگی فەرەنسییەکان رزگار بکەن. لەم نێوەندەدا) کامۆ بوو بە دوو کەرتەوە. لە نژادپەرستی کە هەشت ملیۆن جەزائیری خۆجێیی کردبوو بە شارۆمەندی دەرەجە دوو بێزار بوو، بەڵام توندوتیژیی (FLN)یشی شەرمەزار دەکرد و بە نەشیاوی لەقەڵەمدەدا و پێیوابوو کە رزگاریی جەزائیر لە سەر دەستی (FLN)رەنگە ببێتە هۆی ئاوارەبوونی زیاتر لە ملیۆنێك جەزائیری ناعەرەب - لەوانە بنەماڵەی خۆی. دەیکوت من بروام بە عەدالەت هەیە، بەڵام بەر لە عەدالەت بەرگریی لە دایکم دەکەم (Todd, ٣٧٨). ئەو بۆ گەیشتن بە ئاشتییەکی مەدەنیی خەباتی دەکرد. پێی لە سەر خۆبەڕێوەبەریی جەزائیر لە فیدراسیۆنێکی فەرەنسەیی داگرت و چوو بۆ جەزائیر، هەتا پشتیوان بۆخۆی دەستەبەر بکات. کاتێ هەردوو لایەن روانگەکانی ئەویان بەدوور زانی، بۆ ماوەی دوو ساڵ بێدەنگیی هەڵبژارد. لە ساڵی (١٩٦٢)دا جەزائیر بە سەربەخۆیی تەواو گەیشت، بەڵام زۆربەی جەماوەری ئەوروپایی ئەو وڵاتە لەترسانە رایانکرد بۆ باشووری فەرەنسە.

ساڵی (١٩٥٦) کامۆ سێیەمین ڕۆمانی بە نێوی رووخان[٣٣] بڵاوکردەوە. شێواز و پەیامی ئەم ڕۆمانە زۆر جیاوازتر لە هەموو ئەو بەرهەمانە بوو، کە کامۆ پێشتر نووسیبوونی. لە

نێو ئەو رەخنانەی کە لە سەر ئەم رۆمانە نووسراون، هەم رەخنەی ئەرێنی و رێزدانان بۆ بەرهەم هەبوو و هەمیش رەخنەی نەرێنی و رەتکەرەوە، بەڵام کتێبەکە زۆر چاك فرۆشرا. لە شەش مانگی یەکەمدا (١٢٦٥٠٠)دانەی لێفرۆشرا. ساڵی دواتـر کامۆ کۆمەڵەیەکی جێگەی رێـزی لە کورتە چیرۆکەکانی بە نێوی نزمی و ئاسمانی[24] و وتارێکی دژ بە سزای ئیعدام لە ژێر سەردێری رامانێك سەبارەت بە گیوتین[25] بڵاوکردەوە. لە (١٩٥٧) خەڵاتی نۆبێل لە ئەدەبیات بە کامۆ بەخشرا. ئەم خەڵاتە دەبوو بۆ کامۆ ببێتە نیشانەی سەرکەوتن و شادی بکات، بەڵام نیگەرانییەکی زۆر ئەم شادمانی و دڵخۆشییەی لێ رەش کرد. ئەو لەوە نیگەران بوو، نەکو بە ناهەق ئەم خەڵاتەی پێدرابێ و دایم دەیکوتەوە کە دەبوو خەڵاتەکە بە ئاندرێ مالرۆ بدەن. ئەو نیگەران بوو لە خەمۆکی و دەستبردنی فرانسین بۆ خۆکوژیی، هەروەها خراپبوونی بـاری تەندروستیی خـۆی. ئەو نیگەران بوو لە شێوانی جەزائیر، لە تۆران و دابرانی لە رووناکبیرانی فەرەنسەیی و توانستەکەی بۆ داهێنانی بەرهەمی چاك. لە چل و سێ ساڵاندا دەترسا، کە باشترین ساڵەکانی تەمەنی تێپەر کردبێ، بەهەواڵنێرێکی کوت وەرگرتنی خەڵاتی نۆبێل وایلێکردم لەناکاو هەست بە پیربوون بکەم (Todd, ٢٨١).

یەکێك لە دڵخۆشییەکانی کامۆ لە سەرانسەری ژیانیدا، دارشتنەوە و بردنە سەر شانۆی بەرهەمی نووسەرانی دیکە بوو. کامۆ لە هەمان سەرەتاکانی کار و لە ساڵی (١٩٣٦)دا شانۆییەکی لە رووی رۆمانی مالرۆ بە نێوی رۆژەکانی گرژیی[26] نووسی و بردییە سەر شانۆ. لە کۆتاییەکانیشدا لە (١٩٥٦) شانۆییەکی لە رووی شینگێریی بۆ راهیبە[27]ی فاکنێر نووسی و بردییە سەر شانۆ. لە (١٩٥٩)شـدا شانۆییەکی بە پێی دەستبەسەرکراوان[28]ی دۆستۆیۆفسکی نووسی و بردییە سەر شانۆ. ئەو لە فکری ئەوە دابوو کە دەساڵی رەبەق تەرخان بکات بۆ شانۆ، بەڵام زیاترین هیوای بە رۆمانی ژیانەکەی واتە مرۆڤی یەکەم بوو.

کامۆ بەو سەرقەڵەمانەیەی کە وەریدەگرت و بەو پارەی خەڵاتی نۆبێل دەوڵەمەند بوو. بەدوای ئاپارتمانێکی گەورەتر لە پاریسدا دەگـەرا. خانوویەکی هاوینەهەواری بەردینی جوانی لە پروانس بۆ بنەماڵەکەی کڕی.

می[29] ئەڤینداری گەنجی دانمارکیی کامۆ زۆربـەی کات لە ماڵێکی هاوینەهەوار هەر لەو نزیکانە بوو. کامۆ بەدوور لە غەلبەغەلبی پاریس دەرفەتی زیاتری هەبوو، کە درێژە بە رۆمانی مرۆڤی یەکەم بدا. پێی وابوو ئەمە دەبێتە باشترین رۆمانی و پێشکەشی کرد بە دایکی. پێشکەشییەکی بەم جۆرە نووسیبوو: پێشکەش بە تۆ کە قەت ناتوانی ئەم کتێبە بخوێنییەوە (FM,٣). ئەم دەستنووسە (١٤٤) لاپەرەییە هیچ ئاماژەیەکی ئاشکرای فەلسەفیی تێدا نییە، بەڵام نیشانەی روانگەی نوێی کامۆیە بۆ پەروەردەی ئەخلاقیی. بۆ نموونە: لە شوێنێکی کتێبەکەدا دەنووسێ، لە منداڵیدا زۆرم هەوڵدا لە جیاوازیی نێوان راست و هەڵە (هەق و ناهەق) تێبگەم، بەڵام کەس نەبوو پێوەرێکم پێبدا و ئێستا کە گشت شتێ لێم رادەکات تێدەگەم کە پێویستیم بە کەسێکە کە رێ نیشاندەرم بێ، سزام بدا، هانم بدا، نەك لەبەر بەهێزبوونی،

بەڵکو بەهۆی قورس و قایمبوونەکەی، من باوکمم دەوێ (FM,٣٦).

لە سێیەمی ژانڤیەی (١٩٦٠) کامۆ لەگەڵ میشێل و ژانین و گالیمار و ئان ی کچیان و سەگە ماڵیەکەیان هاوینەهەوارەکەیان بـەرەو پاریس بەجێهێشت. رۆژی دواتـر میشێل لە کاتی لێخورینی ماشێندا لەجادە هەڵدێردرا و بە دوو درەختدا درا و

پووکاوە. کامۆ دەستبەجێ مرد. میشێلیش چەند ڕۆژ دواتر مرد. ژانین و ئان هیچیان لێنەهات. سەگەکەش بزر بوو. کامۆ هەمیشە بە هاوڕێکانی کوتبوو هیچ شتێك ناخۆشتر لە مردنی منداڵێك و قۆرتر لە مردن بە هۆی ڕووداوی ماشێن نییە. کاتێ هەواڵی مردنی کامۆ بە دایکی درا، نەگریا. هەر ئەوندەی کوت: زۆر گەنج بوو (Todd, ٤١٤).

چەند ڕۆژ پاش مەرگی کامۆ سارتر شینگێرییەکی پڕهەست و سۆزی نووسی و بە کوژانەوەی دەنگێکی ئاشکرای نێو ژیانی بێناوەرۆکی دڵڕەقانە دانا و لە ستایشی کامۆدا نووسی: ئەو میراتگری ئەمڕۆژینی زنجیرەیەکی درێژ لەو ئەخلاقخوازانە بوو کە ڕەنگبێ هەڵگری ڕەسەنترین شتەکان بێ لە ئەدەبیاتی فەرەنسە (Sartre, ١٩٦٥, ١١٠–١١١).
کامۆی بە ئەخلاقخواز دانا و دانانی لە ڕیزی کەسانێکی وەکو مونتەینی و پاسکاڵ و ڤۆلتێر و ئەوانی دی جێی خۆیەتی. کامۆ لەوەدا بلیمەت و ڕەسەن بوو کە دەیتوانی بە لێزانی ئەندێشە فەلسەفییەکان بچێنێتە نێو فۆرمە ئەدەبییەکان و بەم شێوەیە شعوری ئەخلاقیی خوێنەرەکانی وەخەبەر دێنێ. ئەم لێزانییە زیاتر لە سێ ڕۆمانی و لە بەشێك لە وتارەکانیدا وەکو ئوستوورەی سیسوفوس وەبەرچاو دەکەوێ. بەرهەمەکانی دیکەی ئا بەمجۆرە سەرکەوتوو نەبوون. کامۆ جاروبارە نەیدەتوانی ئەندێشە فەلسەفییەکانی خۆی بە پێی تێگەیشتنی لە پرسەکانی پەیوەندیدار دەربڕێ، یان دەرەقەتی ئاراستەکردنیان بەشێوەیەکی ئەدەبیی نەدەهات.

کامۆ زۆر جاران فەیلسوف بوونی خۆی ڕەتدەکردەوە. ڕەخنەگرانیش قسەی ئەویان قبوولکردووە، بەڵام ڕەتکردنەوەی کامۆ بە پێی جیاوازیی لە شێوازدا بوو، نەك جیاوازیی لە بابەتدا. بۆ فرانسین دەنووسێ: من بڕوایەکم نییە بەو ئەندێشانەی کە لە ماوەی مشتومڕ یان جیاوازیی بڕوا دەردەبڕدرێ. من فەیلسوف نیم و بۆ من بیرکردنەوە بەسەرهاتێکی ناخیە کە پێدەگات و یان ئەوەی مرۆڤ ئازار دەدا، یان بێهۆشی دەکات (Todd, ٢٨٠).
کامۆ پێی خۆش بوو کە بیرە فەلسەفییەکەی لە ناخی ئەزموونکراویدا بێتە دەرێ و لە محەکی بینین و هەستی ئەخلاقیی بدرێ هەتا پتەو و تۆکمە بێ. ئەو گومانی لە ئەقڵی ڕەها و ئازاد و بەسیستمکردنی فەلسەفیی هەبوو. بەدوای فەلسەفەکاریی بە شێوەك بوو کە لەگەڵ گفتوگۆی مرۆڤی بسازێ و بە سەرقاڵیی ئایینەوە گرێ بدرێ و بتوانێ بە بێ کەڵکوەرگرتن لە زاراوە تەکنیکییەکان بکوترێتەوە.

ژێدەر

فلسفەی کامو، ریچارد کەمبیر، مجموعەی نام اوران فرهنگ، چاپی دووەم 1387.

---

1. Mondovi
2. Lucien
3. Catherine Helene Sintes
4. Minorca
5. Le Premier Homme (The Firest Man)
6. Louis Germain
7. jean Grenier
8. Les IIes (Islands)
9. La Condition humanaine (Man`s Fate)
10. Metaphysigue Chretienne et Neoplatonisme (Christian Metaphysicsm)
11. Simone Hie
12. Franciue Faure
13. Oran
14. Alger Republicain
15. La Mort heureuse (A Happy Death)
16. L`Envers et l`endroit (The Wrong Side and the Right Side)
17. Noces (Nuptials)
18. Pascal Pia
19. Paris – Soir
20. L`Etranger (The Stranger)
21. Le Mythe de Sisyphe (The Myth of Susyphus)
22. Combat
23. Le Malentendu (The Misunderstanding)
24. Caligula
25. Gabriel Marcel (1889–1973)
26. Lettres a un ami allemande (Letters to a German Friend)
27. Ni Victimes ni bourreaux" ("Neither" Victimes nor Executioners)
28. La Peste (The Plague)
29. L`Etat de siege (State of Siege)
30. Les Justes (The Just Assassins)
31. L`Homme revolte (The Rebel)
32. L`Ete (Summer)
33. La Chute (The Fall)
34. L`Exile et le royaume (Exile and the Kingdom)
35. Reflexions sur la guillotine ("Reflections on the Guillotine)
36. Le Temps de mepris (Days of Wrath)
37. Requiem for a Nun
38. The Possessed
39. Mi